

qui Dei substantiam humani corporis figuratione describat: sed rursus nemo qui ab humani erroris labe sejungat. Itaque illi quos quasi vagientes Ecclesiae catholicae ubera sustentant, si ab haereticis non fuerint deprædati, pro suo quisque captu viribusque nutriuntur, perducunturque alius sic, alius autem sic, primum in virum perfectum, deinde ad maturitatem canitiemque sapientiae perveniunt, ut eis quantum volunt, vivere ac beatissime vivere liceat.

XVIII. Secutio igitur Dei, beatitatis appetitus est: consecutio autem, ipsa beatitas. At eum sequimur diligendo, consequimur vero, non cum hoc omnino effici-mur quod est ipse, sed ei proximi, eumque mirifico et intelligibili modo contingentes, ejusque veritate et sanctitate penitus illustrati atque comprehensi. Ille namque ipsum lumen est, nobis autem ab eodem illuminari licet. « Maximum ergo quod ad beatam vitam ducit, primum-que mandatum est, diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo et anima et mente¹. Diligentibus enim Deum, omnia procedunt in bonum². » Quamobrem paulo post idem Paulus: « Certus sum, inquit, quod neque mors, neque vita, neque Angeli, neque virtus, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro³. » Si igitur diligentibus Deum omnia procedunt in bonum; et summum bonum, quod etiam optimum dicitur, non modo diligendum esse nemo ambigit, sed ita diligendum ut nihil amplius diligere debeamus; idque significatur et exprimitur quod dictum est: « Ex tota anima, et ex toto corde, et ex tota mente: » quis quæso dubitaverit, his omnibus constitutis et firmissime creditis, nihil nobis

¹ Deut. vi, 5, et Matth. xxii, 37. — ² Rom. viii, 28. — ³ Ibid. 38-39.

aliud esse optimum, ad quod adipiscendum postpositis cæteris festinare oporteat, quam Deum? Item si nulla res ab ejus charitate nos separat, quid esse non solum melius, sed etiam certius hoc bono potest?

XIX. Sed singula breviter attendamus. Nemo nos inde separat, minando mortem. Idipsum enim quo diligimus Deum, mori non potest, nisi dum non diligit Deum: cum mors ipsa sit non diligere Deum, quod nihil est aliud quam ei quidquam in diligendo atque sequendo præponere. Nemo inde separat pollicendo vitam: nemo enim ab ipso fonte separat, pollicendo aquam. Non separat Angelus: non enim est Angelus, cum inhæremus Deo, nostra mente potentior. Non separat Virtus: nam si Virtus hic illa nominata est, quæ aliquam potestatem in hoc mundo habet, toto mundo est omnino sublimior mens inhærens Deo. Sin virtus illa dicta est, quæ ipsius animi nostri rectissima affectio est; si in alio est, favet ut jungamur Deo; si in nobis est, ipsa conjungit. Non separant instantes molestiæ: hoc enim leviores eas sentimus, quo ei unde nos separare moliuntur, arctius inhæremus. Non separat promissio futurorum: nam et quidquid boni futurum est, certius promittit Deus; et nihil est ipso Deo melius, qui jam profecto bene sibi inhærentibus præsens est. Non separat altitudo neque profundum: etenim si hæc verba scientiæ forte altitudinem vel profundum significant, non ero curiosus ne sejungar a Deo, nec cujusquam doctrina me ab eo separat, ut quasi depellat errorem, a quo nemoprorsus nisi separatus erraret. Si vero altitudine et profundo superna et inferna hujus mundi significantur, quis mihi cælum polliceatur, ut a cæli fabricatore sejungar? Aut quis terreat infernus, ut Deum deseram, quem si nunquam deseruissem, inferna nescirem? Postremo quis me locus ab ejus charitate divel-

let, qui non ubique totus esset, si ullo contineretur loco?

XX. « Non, inquit, separat alia creatura. » O altissimorum mysteriorum virum. Non fuit contentus dicere: « Creatura; sed, alia, inquit, creatura, » admonens etiam idipsum quo diligimus Deum, et quo inhæremus Deo, id est, animum atque mentem creaturam esse. Alia ergo creatura corpus est: et si animus res quædam est intelligibilis, id est, quæ tantum intelligendo innotescit, alia creatura est omne sensibile, id est, quod per oculos, vel aures, vel olfactum, vel gustum, vel tactum, quasi quamdam notitiam sui præbet: atque id deterius sit necesse est, quam quod intelligentia sola capitur. Ergo cum etiam Deus dignis animis notus non nisi per intelligentiam possit esse, cum tamen sit ipsa qua intelligitur mente præstantior, quippe qui creator ejus atque auctor est, verendum erat ne animus humanus, eo quod inter invisibilia et intelligibilia numeratur, ejusdem se naturæ arbitraretur esse, cujus est ipse qui creavit; et sic ab eo superbia decideret, cui charitate jungendus est. Fit enim Deo similis quantum datum est, dum illustrandum illi atque illuminandum se subjicit. Et si maxime ei propinquat subjectione ista qua similis fit, longe ab eo fiat necesse est audacia qua vult esse similior. Ipsa est qua legibus Dei obtemperare detrectat, dum suæ potestatis esse cupit ut Deus est.

XXI. Quando ergo magis longe discedit a Deo, non loco, sed affectione atque cupiditate ad inferiora quam est ipse, tanto magis stultitia miseriaque completur. Dilectione igitur redit in Deum, qua se illi non componere, sed supponere affectat. Quod quanto fecerit instantius ac studiosius, tanto erit beator atque sublimior, et illo solo dominante liberrimus. Quamobrem nosse debet se esse creaturam. Debet enim creatorem suum credere sicuti est,

inviolabili et incommutabili semper manere natura veritatis atque sapientiæ: in se autem cadere posse stultitiam atque fallaciam, vel propter errores quibus exui desiderat, confiteri. Sed rursus cavere debet, ne ab ipsius Dei charitate, qua sanctificatur ut beatissimus maneat, alterius creaturæ, id est, hujus sensibilis mundi amore separatur. Non igitur separat nos alia creatura, si quidem et nos ipsi creatura sumus, a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro.

XXII. Dicat nobis idem Paulus, quis iste sit Christus Jesus Dominus noster: « Vocatis, inquit, prædicamus » Christum Dei Virtutem et Dei Sapientiam¹. » Quid, ipse Christus nonne inquit: « Ego sum Veritas²? » Si ergo quærimus quid sit bene vivere, id est, ad beatitudinem bene vivendo tendere, id erit profecto amare Virtutem, amare Sapientiam, amare Veritatem, et amare ex toto corde, et ex tota anima, et ex tota mente; Virtutem quæ inviolabilis et invicta est, Sapientiam cui stultitia non succedit, Veritatem quæ converti atque aliter quam semper est sese habere non novit. Per hanc ipse cernitur Pater; dictum est enim: « Nemo venit ad Patrem, nisi per me³. » Huic hæremur per sanctificationem. Sanctificati enim plena et integra charitate flagramus, qua sola efficitur ut a Deo non avertamur, eique potius quam huic mundo conformemur. « Prædestinavit » enim, ut ait idem Apostolus, conformes nos fieri imaginis Filii ejus⁴. »

XXIII. Fit ergo per charitatem ut conformemur Deo, et ex Deo conformati atque configurati, et circumcisi ab hoc mundo, non confundamur cum iis, quæ nobis debent esse subjecta. Fit autem hoc per Spiritum sanctum. « Spes enim, inquit, non confundit; quoniam charitas

¹ 1 Cor. 1, 24. — ² Joan. xiv, 6. — ³ Ibid. — ⁴ Rom. vii, 29.

» Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum
 » qui datus est nobis¹. » Nullo modo autem redintegrari
 possemus per Spiritum sanctum, nisi et ipse semper et
 integer et incommutabilis permaneret. Quod profecto non
 posset, nisi Dei naturæ esset ac ipsius substantiæ, cui
 soli incommutabilitas atque, ut ita dicam, invertibilitas
 semper est. « Creatura enim, neque hoc ego, sed idem
 » Paulus clamat, vanitati subjecta est². » Neque nos po-
 test a vanitate separare, veritati que connectere, quod
 subjectum est vanitati. Et hoc nobis Spiritus sanctus præ-
 stat: creatura igitur non est. Quia omne quod est, aut
 Deus, aut creatura est.

XXIV. Deum ergo diligere debemus trinam quamdam
 unitatem, Patrem et Filium et Spiritum sanctum, quod
 nihil aliud dicam esse, nisi idipsum esse. Est enim vere
 summeque Deus: « Ex quo omnia, per quem omnia, in
 » quo omnia: » hæc verba Pauli sunt. Quid deinde sub-
 jicit? « Ipsi gloria³. » Sincerissime omnino. Neque enim
 ait, ipsis: nam unus est Deus. Quid est autem, « Ipsi
 » gloria, » nisi ipsi optima et summa et late patens fama?
 Quanto enim melius atque diffusius diffamatur, tanto di-
 ligitur et amatur ardentius. Quod cum fit, nihil aliud ab
 humano genere quam certo et constanti gradu in optimam
 vitam et beatissimam pergitur. Non arbitror cum de mo-
 ribus et vita fit quæstio, amplius esse requirendum, quod
 sit hominis summum bonum, quo referenda sunt omnia.
 Id enim esse patuit, et ratione quantum valuimus, et ea
 quæ nostræ rationi antecellit auctoritate divina, nihil
 aliud quam ipsum Deum. Nam quid erit aliud optimum
 hominis, nisi cui inhærere est beatissimum? Id autem est
 solus Deus, cui hærere certe non valemus, nisi dilectione,
 amore, charitate.

¹ Rom. v, 5. — ² Id. viii, 20. — ³ Id. xi, 36.

XXV. Quod si virtus ad beatam vitam nos ducit, nihil
 omnino esse virtutem affirmaverim, nisi summum amo-
 rem Dei. Namque illud quod quadripartita dicitur virtus,
 ex ipsius amoris vario quodam affectu, quantum intelligo,
 dicitur. Itaque illas quatuor virtutes, quarum utinam ita
 sit in mentibus vis, ut nomina in ore sunt omnium, sic
 etiam definire non dubitem, ut Temperantia sit amor in-
 tegrum se præbens ei quod amatur: Fortitudo, amor fa-
 cile tolerans omnia propter quod amatur: Justitia, amor
 soli amato serviens, et propterea recte dominans: Pru-
 dentia, amor ea quibus adjuvatur ab eis quibus impedi-
 tur, sagaciter seligens. Sed hunc amorem non cuiuslibet,
 sed Dei esse diximus, id est, summi boni, summæ sa-
 pientiæ summæque concordiæ. Quare definire etiam sic
 licet, ut Temperantiam dicamus esse, amorem Deo sese
 integrum incorruptumque servantem: Fortitudinem, amo-
 rem omnia propter Deum facile perferentem: Justitiam,
 amorem Deo tantum servientem, et ob hoc bene impe-
 rantem cæteris quæ homini subjecta sunt: Prudentiam,
 amorem bene discernentem ea quibus adjuvetur in Deum,
 ab iis quibus impediri potest.

XXVI. His de singulis virtutibus quinam vivendi mo-
 dus ducatur, paucis explicabo, si prius testimoniis Novi
 Testamenti, quibus utor jam diu, de Veteri etiam paria,
 ut pollicitus sum, comparavero. Num enim Paulus tan-
 tum dicit: Deo nos esse debere subjunctos¹, ita ut in
 medio quod separet nihil sit²? Nonne et Propheta com-
 modissime hoc et brevissime significat, cum dicit: « Mihi
 » autem adhærere Deo bonum est³? » Nonne quod ibi
 latissime de charitate dictum est, hic uno verbo contine-
 tur quod ait: « Inhærere? » Item quod addidit, « bo-
 » num est, » nonne ad illud respicit, quod ibi positum

¹ I Cor. xv, 27. — ² Rom. xiii, 35. — ³ Psal. lxxii, 28.

est : « Diligentibus Deum omnia procedunt in bonum¹? » Ita ut una sententiola duobusque verbis Propheta et vim et fructum charitatis ostendat.

XXVII. Cumque ibi dictum sit : Dei Filium², Dei Virtutem esse atque Sapientiam³ : cumque virtus ad operationem, sapientia vero ad disciplinam pertinere intelligatur (unde in Evangelio duo ipsa signantur, cum dicitur : « Omnia per ipsum facta sunt⁴, nam hoc operationis atque virtutis est : deinde quod ad disciplinam verique cognitionem attinet : « Et vita, inquit, erat lux hominum : ») potuit-ne quidquam magis concinere his testimoniis Novi Testamenti, quam illud quod in Vetere dictum est de Sapientia : « Attingit autem a fine usque in » finem fortiter, et disponit omnia suaviter⁵? Namque attingere fortiter, magis virtutem significat; disponere autem suaviter, quasi artem ipsam atque rationem. Sed si hoc videtur obscurum, vide quæ sequuntur : « Et » omnium, inquit, Dominus dilexit illam : doctrix est » enim disciplinæ Dei, et electrix operum illius. » Videtur hic nihil aliud de operatione dictum : non enim hoc est eligere opera, quod operari : ergo hæc ad disciplinam pertinent : opus virtuti debetur, ut sit plena, quam volumus demonstrare, sententia. Lege igitur deinceps quod annexum est. « Quod si honesta est, inquit, possessio, » quæ concupiscitur in vita, quid sapientia est honestius, » quæ omnia operatur? » Potest-ne quidquam præclarius aut manifestius, aut vero etiam uberius proferri? Audi aliud, si parum putas, quod idem sonet : « Sobrietatem » enim sapientia docet, inquit, et justitiam et virtutem. » Sobrietas mihi ad ipsam cognitionem veri videtur pertinere, id est, ad disciplinam; justitia vero et virtus ad actionem atque ad operationem. Quibus duobus, id est,

¹ Rom. viii, 28. — ² 1 Cor. i, 24. — ³ Joan. i, 3. — ⁴ Sap. viii, 1.

agendi efficacia, et sobrietate contemplandi, quæ Dei Virtus et Dei Sapientia, id est, Dei Filius dilectoribus suis donat, quid comparandum sit nescio, cum idem Propheta statim dicat quanti sint ista pendenda : nam ita positum est : « Sobrietatem enim sapientia docet, et justitiam, et virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus¹. »

XXVIII. Hæc fortasse quispiam non de Filio Dei dicta esse arbitretur. Quid ergo aliud ostendit quod dictum est : « Generositatem magnificat, contubernium habens Dei²? » An vero generositas solet significare aliud quam parentes? Contubernium vero nonne cum ipso Patre æqualitatem clamat atque asserit? Deinde cum Paulus dicat : Filium Dei esse Dei Sapientiam³; et ipse Dominus : « Nemo novit Patrem, nisi unigenitus Filius⁴; » quid potuit a Propheta congruentius dici, quam illud quod dictum est : « Et te » cum sapientia quæ novit opera tua, quæ affuit tunc » cum orbem terrarum faceres, et sciebat quid placiturum » esset oculis tuis⁵? » Quod autem Christus est Veritas, quod idem ostenditur cum Splendor Patris nuncupatur⁶, non est enim quidquam in circuitu solis, nisi splendor ipse quem gignit? Quid ergo potuit apertius et clarius ex Vetere Testamento huic sententiæ consonare, quam illud quod dictum est : « Veritas tua in circuitu tuo⁷? » Postremo dicit ipsa Sapientia in Evangelio : « Nemo venit ad Patrem, nisi per me⁸ : » dicit Propheta : « Sensus tuum » ergo quis scit, nisi tu dederis sapientiam? » Et paulo post : « Et quæ tibi placent, didicerunt homines, et per » sapientiam sanati sunt⁹. »

XXIX. Dicit Paulus : « Charitas Dei diffusa est in cor-

¹ Vide 1 Retract. cap. vii, n. 3. — ² Sap. viii, 3. — ³ 1 Cor. i, 24. — ⁴ Matth. xi, 27. — ⁵ Sap. ix, 9. — ⁶ Hebr. i, 3. — ⁷ Psal. lxxxviii, 9. — ⁸ Joan. xiv, 17. — ⁹ Sap. ix, 17.

» dibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis¹: » Dicit Propheta: « Sanctus enim Spiritus disciplinæ effugiet dolum². » Ubi enim dolus, charitas nulla est. Dicit Paulus: « Conformes fieri nos imaginis Filii Dei³: » dicit Propheta: « Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine⁴. » Ostendit Paulus Deum esse Spiritum sanctum, et ideo non esse creaturam: dicit Propheta: « Et miseris Spiritum sanctum de altissimis⁵. » Solus enim Deus altissimus, quo nihil est altius. Ostendit Paulus Trinitatem istam unum Deum esse, cum dicit: « Ipsi gloria⁶. » dicitur in Veteri Testamento: « Audi, Israël, Dominus Deus tuus, Deus unus est⁷. »

XXX. Quid vultis amplius? Quid imperite atque impie sævitis? Quid indoctas animas noxia suasionem pervertitis? Utriusque Testamenti Deus unus est. Nam ut ista sibi congruunt, quæ de utroque posuimus; ita etiam cætera, si diligenter et æquo iudicio velitis attendere. Sed quia multa dicuntur submissius, et humi repentibus animis accommodatius, ut per humana in divina consurgant; multa etiam figurate, ut studiosa mens et quæsitis exerceatur utilius, et uberius lætetur inventis vos mirifica dispositione Spiritus sancti, ad decipiendos vestros auditores et illaqueandos abutimini. Quod ipsum cur divina providentia vos facere sinat, quamque verissime Apostolus dixerit: « Oportet multas hæreses esse, ut probati manifesti fiant inter vos⁸, » et longum est disputare, et quod dicendum est vobis: Non est vestrum ista intelligere. Non parum mihi cogniti estis. Crassas omnino mentes et corporeorum simulacrorum pestifero pastu morbidas ad divina iudicanda defertis, quæ multo altiora sunt quam putatis.

¹ Rom. v, 5. — ² Sap. 1, 5. — ³ Rom. viii, 9. — ⁴ Psal. lv, 7. — ⁵ Sap. ix, 17. — ⁶ Rom. xi, 36. — ⁷ Deut. vi, 4. — ⁸ 1 Cor. xi, 19.

XXXI. Quare vobiscum modo sic agendum est, non ut ea jam intelligatis, quod fieri non potest; sed ut intelligere aliquando cupiatis. Facit enim hoc simplex et pura charitas Dei, quæ maxime spectatur in moribus, de qua multa jam diximus: quæ inspirata Spiritu sancto perducit ad Filium, id est, ad Sapientiam Dei, per quam Pater ipse cognoscitur. Nam si sapientia et veritas non totis animi viribus concupiscatur, inveniri nullo pacto potest. At si ita quærat, ut dignum est, subtrahere sese atque abscondere a suis dilectoribus non potest. Hinc est illud, quod in ore habere etiam vos soletis, quod ait: « Petite, » et accipietis: quærite, et invenietis: pulsate, et aperietur vobis. Nil est occultum, quod non revelabitur¹.» Amore petitur, amore quæritur, amore pulsatur, amore revelatur, amore denique in eo quod revelatum fuerit permanet. Ab hoc amore sapientiæ diligentiaque quærendi, non deterremur Veteri Testamento, quod semper mendacissime dicitis, sed ad hæc vehementissime concitatur.

XXXII. Audite itaque aliquando, et advertite quæso sine pertinacia quid per Prophetam dicatur: « Clara est, » inquit, et quæ nunquam marcescat sapientia, et facile videtur ab iis qui diligunt illam, et invenitur ab iis qui quæruntilam, præoccupat qui se concupiscunt, ut illis se ostendat. Qui vigilaverit ad illam, non laborabit: assidentem enim illam inveniet foribus suis. Cogitare enim de illa, sensus est consummatus: et qui vigilaverit propter illam, cito erit securus: quia dignos se ipsa circuit quærens, et in viis ostendit se illis hilariter, et omni providentia occurrit illis. Initium enim illius verissimum disciplinæ concupiscentia est. Cura ergo disciplinæ dilectio est, et dilectio custodia legum illius

¹ Matth. vii, 7, et x, 26.

» est. Custoditio autem legum, confirmatio incorruptionis
 » est : incorruptio autem facit proximum Deo. Concupis-
 » centia itaque sapientiæ deducit ad regnum¹. » Ita-ne tan-
 dem adhuc adversum ista latrabitis ? Nonne ita posita et
 nondum intellecta, cuivis significant altum se quiddam
 et ineffabile continere ? O utinam possetis intelligere quæ
 dicta sunt ? Confestim abjiceretis omnes ineptias fabella-
 rum, et vanissimas imaginationes corporum, totosque vos
 magna alacritate, sincero amore, firmissima fide, sanc-
 tissimo Ecclesiæ catholicæ gremio conderetis.

XXXIII. Poteram pro mea mediocritate discutere sin-
 gula, et eruere ac demonstrare quæ accepi, in quorum
 excellentia et altitudine plerumque verba deficiunt : sed
 quandiu latratis, non est faciendum. Non enim frustra
 dictum est : « Nolite sanctum dare canibus². » Ne suc-
 censeatis. Et ego latravi et canis fui, quando mecum jure
 non docendi cibo, sed refellendi fustibus agebatur. Si
 autem in vobis esset charitas, de qua nunc agitur, vel
 etiam si fuerit aliquando, quantam cognoscendæ veritatis
 magnitudo desiderat, aderit Deus qui ostendat vobis neque
 apud Manichæos esse christianam fidem, quæ ad sum-
 mum apicem sapientiæ veritatisque perducit, qua perfrui,
 nihil est aliud nisi beate vivere, neque esse uspiam, nisi
 in catholica disciplina. Quid enim aliud videtur apostolus
 Paulus optare, cum dicit : « Hujus rei gratia flecto genua
 » mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi, a quo omnis
 » paternitas in cælis et in terra nominatur, ut det vobis
 » secundum divitias gloriæ suæ fortitudinem, corroborari
 » per Spiritum in interiori homine, habitare Christum
 » per fidem in cordibus vestris : ut in charitate radicati et
 » fundati, possitis comprehendere cum omnibus sanctis,
 » quæ sit alitudo, et longitudo, et latitudo, et profundum :

¹ Sap. vi, 13-21. — ² Matth. vii, 6.

» cognoscere etiam supereminentem scientiæ charitatem
 » Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei¹ ? »
 Potest-ne quidquam dici manifestius ?

XXXIV. Obsecro vigilate paululum, videte Testamenti
 utriusque concordiam, qui sit in moribus vitæ modus, et
 quo sint referenda omnia, satis aperientem et docentem.
 Amorem Dei concitant Evangelia, cum dicitur : « Petite,
 » quærite, pulsate² : » concitat Paulus dicendo : « Ut in
 » charitate radicati et fundati, possitis comprehendere³ : »
 concitat etiam Propheta, cum dicit, facile sapientiam ab
 iis qui eam diligunt, quærunt, concupiscunt, vigilant,
 cogitant, curant, posse cognosci. Salus animi et via beati-
 tudinis utrarumque Scripturarum pace monstratur, et
 vos latrare potius adversus hæc, quam his obtemperare
 diligitis. Brevi dicam quod sentio⁴ : « Audite doctos Ec-
 clesiæ catholicæ viros tanta pace animi, et eo voto vos
 ego audivi ; nihil opus erit novem annis quibus me ludi-
 ficastis. Longe omnino, longe brevior tempore, quid
 intersit inter veritatem vanitatemque cernetis. »

XXXV. Sed tempus est ad illas virtutes quatuor reverti,
 et ex his singulis eruere ac ducere vivendi modum. Itaque
 prius temperantiam videamus, quæ nobis amoris illius
 quo innectimur Deo, integritatem quamdam et incorrup-
 tionem pollicetur. Munus enim ejus est in coërcendis se-
 dandisque cupiditatibus, quibus inhiamus in ea, quæ nos
 avertunt a legibus Dei et a fructu bonitatis ejus : quod est,
 ut brevi explicem, beata vita. Ibi enim est sedes veritatis,
 cujus contemplatione perfruentes, eique penitus adhæ-
 rentes, procul dubio beati sumus : inde autem decedentes,
 magnis erroribus doloribusque implicamur. Namque, ut

¹ Ephes. iii, 14 et 18. — ² Matth. vii, 7. — ³ Ephes. iii, 17 — ⁴ Augus-
 tinus novem annis Manichæus ab anno ætatis 19 ad 28. Vide infra, lib. ii,
 et Confess. lib. iv, cap. 1.

ait Apostolus : « Radix omnium malorum cupiditas, quam » quidam sequentes, naufragaverunt a fide, et inserue- » runt se doloribus multis¹. » Quod peccatum animæ in Veteri Testamento satis aperte, bene intelligentibus, in ipsius hominis qui erat in paradiso prævaricatione signatur. « In Adam quippe omnes morimur, ut ait idem, et in » Christo omnes resurgemus². » O alta mysteria? Sed reprimam me. Non enim modo suscepi docere vos recta, sed dedocere prava, si potero, id est, si Deus annuerit proposito in vos meo.

XXXVI. Dicit ergo Paulus, radicem omnium malorum esse cupiditatem, per quam etiam Lex vetus primum hominem lapsum esse significat. Monet Paulus ut exuamus nos veterem hominem, et induamus novum³. Vult autem intelligi Adam qui peccavit, veterem hominem; illum autem quem suscepit in sacramento Dei Filius ad nos liberandos, novum. Dicit namque alio loco : « Primus » homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cœ- » lestis. Qualis terrenus, tales et terreni; qualis cœlestis, » tales et cœlestes. Sicut portavimus imaginem terreni, » portemus et imaginem cœlestis⁴ : » hoc est, exuite veterem, et induite novum. Omne igitur officium temperantiæ, est exuere veterem hominem, et in Deo renovari, id est, contemnere omnes corporeas illecebras, laudemque popularem, totumque amorem ad invisibilia et divina conferre. Unde illud sequitur quod mirifice dictum est : « Si et exterior homo noster corrumpitur, sed interior renovatur » de die in diem⁵. » Audi et Prophetam canentem : « Cor » mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum innova » in visceribus meis⁶. » Quid contra istam convenientiam dici, nisi a cæcis latratoribus potest?

¹ Tim. vi, 10. — ² 1 Cor. xv 22. — ³ Coloss. iii, 9. — ⁴ 1 Cor. xv, 47. — ⁵ 2 Cor. iv, 16. — ⁶ Psal. l, 12.

XXXVII. Illecebræ autem corporis sitæ sunt in his omnibus, quæ corporeus sensus attingit, quæ a nonnullis etiam sensibilia nominantur : in quibus maxime lux ista vulgaris excellit, quia et in ipsis sensibus nostris, quibus anima per corpus utitur, nihil est oculis præferendum : et ideo in Scripturis sanctis, visibilium nomine sensibilia cuncta significantur. Itaque in Novo Testamento sic ab istorum amore prohibemur : « Non respicientes, inquit, » quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, » tur, temporalia sunt : quæ autem non videntur, æterna¹. » Ex quo intelligi potest, quam Christiani non sint² qui solem et lunam non modo diligendos, sed etiam colendos putant. Quid enim videmus, si solem et lunam non videmus? Vetiti autem sumus converti ad ea quæ videntur. Non sunt igitur etiam ista diligenda ei, qui amorem illum incorruptum Deo cogitat exhibere. Sed erit mihi alius locus, quo de istis diligentius requiretur. Non enim nunc de fide, sed de vita dicere institui, per quam mereamur scire quod credimus. Amandus igitur solus Deus est : omnis vero iste mundus, id est, omnia sensibilia contemnenda : utendum autem his ad hujus vitæ necessitatem.

XXXVIII. Gloria vero popularis sic in Novo Testamento abjicitur atque contemnitur : « Si hominibus, inquit, placere vellem, Christi servus non essem³. Est item aliud quod de corporibus per imaginationes quasdam concipit anima, et eam vocat rerum scientiam. Quamobrem recte etiam curiosi esse prohibemur, quod magnum temperantiæ munus est. Hinc illud est : « Cavete ne quis vos seducat per philosophiam⁴. » Et quia ipsum nomen philosophiæ si consideretur, rem magnam totoque animo appetendam significat, si quidem philosophia est amor stu-

¹ 2 Cor. iv, 18. — ² Manichæi. — ³ Gal. i, 10. — ⁴ Coloss. ii, 8.